

**Principer för
utbildningspolitiken**

Kunskap, kvalitet och livslångt lärande

Innehåll

Sacos syn på utbildning	3
Likvärdig skola.....	4
Kvalitet i högskolan	6
Flexibelt och livslångt lärande.....	8

Principer för utbildningspolitiken

Kunskap, kvalitet och livslångt lärande

Saco

© Saco 2018

ISBN: [ISBN]

www.saco.se

Sacos syn på utbildning

Sverige ska vara ett samhälle med hög kunskapsnivå. Forskning, innovation, näringslivets och den offentliga sektorns konkurrenskraft är beroende av att all utbildning, från skola till högskola är av hög kvalitet. Högskolans huvuduppgifter är utbildning och forskning, samt samverkan med det omgivande samhället. Vid prioriteringar i högskolan måste alltid kvalitetsaspekter vägas mot samhällets behov av utökat antal utbildningsplatser.

Utbildningssystemet ska ge djupa grundläggande kunskaper och en bas för livslångt lärande. Det ska också ge den bildning som är nödvändig för ett aktivt medborgarskap, för att demokratin ska fungera, för att samhället ska hålla samman och för att segregationen ska motverkas. Ett utbildningssystem av hög kvalitet är avgörande för att Sverige ska kunna ta sig an framtidens utmaningar. Utbildningssystemet ska ha de resurser som krävs för att uppfylla sina mål.

Dimensioneringen av den eftergymnasiala utbildningen innebär flera svåra avvägningar. Det handlar om att balansera samhällets behov av arbetskraft och individers önskemål om särskilda utbildningsinriktningar. Det handlar också om att dimensionera efter arbetsmarknadens behov på kort och lång sikt och mellan de yrkesinriktade och generella kunskaperna. En ytterligare utmaning är att utforma ett eftergymnasialt utbildningssystem som kan bidra till människors behov av livslångt lärande.

Högskoleutbildning av hög kvalitet påverkar människors möjligheter på arbetsmarknaden och kan påverka deras beteenden. Den kan öka förståelsen för demokratiska processer, benägenheten att rösta, bidra till en hälsosammare livsstil, uppmuntra till företagande med mera. På så vis bidrar högskoleutbildning av god kvalitet till ekonomisk tillväxt och

samhällets utveckling. Men kunskapsgrunden läggs i skolan. Det är också i skolan som de ojämlika och ojämställda studievalen kan brytas, i högskolan är det för sent. Därför måste alla barn få en likvärdig grundutbildning.

Ett utbildningssystem av hög kvalitet utvecklar alla människors förmågor. Det bidrar till mer jämställda utbildningsval, minskar inflytandet av uppväxtvillkor och underlättar för dem med psykiska och fysiska funktionshinder. Det är viktigt med olika utbildningsvägar i gymnasiet. Alla ska kunna tillgodogöra sig en gymnasieutbildning. Därefter ska det vara möjligt att gå ut på arbetsmarknaden, läsa i högskolan eller yrkeshögskolan.

Saco ger här förslag som bidrar till att stärka kvaliteten i utbildningssystemet, och förslag som förbättrar högskoleutbildades möjligheter till kompetensutveckling under hela yrkeslivet.¹

Förslagen är samlade i tre områden som i sin tur utgör utmaningar för utbildningspolitiken.

→ De utbildningspolitiska utmaningarna sammanfattas i följande tre punkter:

- likvärdig skola
- kvalitet i högskolan
- flexibelt och livslångt lärande

.....

¹ Skriften kommer att revideras årligen.

1. Likvärdig skola

En likvärdig skola innebär att elever oavsett bostadsort, sociala och ekonomiska hemförhållanden får en likvärdig utbildning. Utbildningen ska också kompensera för elevers olika förutsättningar. Alla skolor ska hjälpa elever att nå kunskapsmålen på varje nivå. Yrkesutbildningar och studieförberedande gymnasieutbildningar ska vara av hög kvalitet. Alla som har intresse och uppfyller antagningskraven ska kunna gå vidare till yrkeshögskola eller högskola. Det är viktigt att utveckla och uppmuntra fler vägar in i högre utbildning.

Utvärderingar visar att det finns brister i skolan, i synnerhet varierar kvaliteten mellan skolor. Samtidigt visar internationella jämförande studier att elever i Sverige har tappat kunskapsmässigt relativt elever i många andra länder. Studier visar också att pojkar i genomsnitt presterar sämre än flickor, att studieresultaten varierar mellan skolor samt att familjebakgrund har betydelse för studieval och resultat. En annan utmaning som skolan har är att integrera nyanlända med svaga språk- och ämneskunskaper.

Dessa brister och skolans avgörande roll för ungdomars möjligheter innebär att det är viktigt att

staten tar ett ökat och starkare ansvar för skolans finansiering. Det behövs ett nationellt och sammanhållet system för fördelning av resurser till skolan för att upprätthålla likvärdigheten och skolans förmåga att uppfylla sitt kompensatoriska uppdrag. Det krävs också ett starkare nationellt ansvar för gymnasieskolans finansiering, dimensionering och lokalisering.

Det är stor efterfrågan på lärare, samtidigt som stödfunktionerna i skolan måste stärkas. Arbetsmiljö, löner och tillgång till kompetensutveckling är avgörande för att skolan ska vara en attraktiv arbetsplats. Det är också viktigt att anställda i skolan kontinuerligt kan utveckla sin kompetens. Därför behövs det ett nationellt professionsprogram som ger lärare och skolledare tillgång till mer systematisk och likvärdig kompetensutveckling kopplad till forskning och ny kunskap. Det bidrar i sin tur till att höja kvaliteten på utbildningen.

Alla skolor ska hjälpa elever att nå kunskapsmålen på varje nivå.

Samhällets utveckling är beroende av människors olika val av utbildningsvägar. Valmöjligheterna efter skolan är många och marknadsföringen massiv från konkurrerande utbildningsanordnare. Därför måste det finnas bättre tillgång till skickliga studie- och yrkesvägledare. Vägledningen ska ge en tydlig bild av både yrkesinriktade och teoretiska studievägar, och utgå från varje persons önskemål och förutsättningar.

→ **Saco vill att:**

- lärare fokuserar på undervisning medan andra yrkeskategorier ansvarar för övriga arbetsuppgifter
- staten tar ett ökat ansvar för skolans finansiering. Det behövs ett nationellt och sammanhållet system för fördelning av resurser till skolan
- staten tar ett starkare ansvar för finansieringen, dimensioneringen och lokaliseringen av gymnasieskolan
- det införs ett nationellt program som gör lärares och skolledares kompetensutveckling mer systematisk och likvärdig
- skolan får en ökad tillgång på studie- och yrkesvägledare, specialpedagogiskt stöd och en stärkt elevhälsa

2. Kvalitet i högskolan

All högskoleutbildning ska vila på konstnärlig eller vetenskaplig grund samt på beprövad erfarenhet. Samtidigt ska det finnas ett nära samband mellan utbildning, arbetsliv och forskning. Hög kvalitet i utbildning och forskning är en förutsättning för god samverkan med det omgivande samhället. För att säkerställa utbildningens kvalitet är det angeläget att snarast öka ersättningen per student.

Utbildningens kvalitet kan utvärderas på olika sätt. Kunskaperna som studenter får med sig från utbildningen är kärnan i denna. Kvalitet handlar även om genomförandet av utbildningen och hur det går för studenterna på arbetsmarknaden efter studierna. Möjligheterna på arbetsmarknaden bestäms inte enbart av utbildningen. Faktorer såsom studenternas egna drivkrafter, motivation, efterfrågan på arbetsmarknaden och arbetsgivarnas krav har också betydelse för sysselsättning och karriärmöjligheter efter utbildningen.

Viktiga kvalitetsfaktorer i genomförandet av utbildningen är tid med lärare, andel disputerade lärare och arbetslivsanknytning. Den lärarledda tiden har minskat inom flera ämnesområden i högskolan. Vid vissa lärosäten är färre än varannan lärare disputerad. Lärare har svårt att kombinera undervisning och forskning. Signalerna från studenterna är att arbetslivsanknytningen inom flera ämnesområden håller låg kvalitet, bland annat för att den är dåligt organiserad vid lärosätet. Detta måste förbättras.

Mer tid med lärare

Den lärarledda tiden har minskat inom flera ämnesområden, i synnerhet inom samhällsvetenskap och humaniora. Minskad tid med lärare och mer självstudier kan göra det svårare för studenter att klara studierna samtidigt som det kan resultera i lägre kunskaper. Det kan i sin tur medföra att en del studenter efter utbildningen måste acceptera arbeten som ställer lägre kunskapskrav, vilket resulterar i lägre livslöner.

En högskoleutbildning av god kvalitet ger studenter verktygen att utveckla sitt kritiska tänkande. Undervisningstid, seminarier med andra studenter, handledning och kontinuerliga kontakter med lärare och forskare är avgörande för den utvecklingen. Högskoleutbildning ska präglas av kunskapsutbyten, diskussioner och utbyte av vetenskapliga idéer.

Mer fokus på högskolans personal

Andelen visstidsanställda bland forskande och undervisande personal i högskolan är mer än tre gånger så hög som på resten av arbetsmarknaden. Det är ett problem för forskningen, men också för högskoleutbildningen. Lärare och forskare som måste lägga ned mycket tid på att söka externa medel har svårt att ta ett långsiktigt ansvar för kvaliteten i utbildningen. Fler fasta tjänster med utrymme för både forskning och undervisning är en förutsättning för att utveckla utbildningarnas kvalitet och uppmuntra forskare att stanna i högskolan.

Utbildning och forskning hänger ihop. Kvaliteten på den framtida forskningen är beroende av kvaliteten på alla nivåer i utbildningssystemet. Forskningen bidrar till att utveckla undervisningen och innehållet i högskolans utbildningar.

Bättre kvalitet på arbetslivsanknytning

Det finns många typer av högskoleutbildningar. Vissa är direkt yrkesinriktade medan andra är breda och ger kunskaper som är användbara inom många olika områden. Det gör att karaktären på arbetslivsanknytning skiljer sig åt mellan utbildningsområden.

Hur arbetslivsanknytningen bäst ska utformas varierar mellan utbildningar. Det kan handla om alltifrån verksamhetsförlagd utbildning av olika slag till fler disputerade lärare som har egen, relevant yrkeserfarenhet och som kan sätta kunskaper och färdigheter i sitt sammanhang redan under utbildningen. En ökad kontakt mellan studenter och arbetsgivare kan stärka studenternas möjligheter på arbetsmarknaden efter examen. Det kan också bidra till att föra ut kunskap, forskning och innovation från lärosätet till det omgivande samhället.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) utvärderar högskolan och ett nytt utvärderingssystem har tagits i bruk som bland annat granskar arbetslivsanknytning. Resultaten från utvärderingarna kan ge värdefull information till blivande studenter och studenter som funderar på att byta studieväg eller lärosäte.

Därför bör UKÄ också sammanställa resultaten på ett sådant sätt att de kan bidra till mer informerade studieval.

Högskolorna en viktig resurs i integrationsarbetet

Nyanlända akademiker behöver tidigt få det stöd som krävs för en snabb etablering i ett yrke som motsvarar deras utbildningsnivå. Högskolorna bör vara en resurs i integrationsarbetet av nyanlända akademiker. De kan bland annat sköta validering och bedömning av reell kompetens², undervisning i akademisk svenska/engelska, yrkesinriktad svenska/engelska för akademiker och ge samhällsorientering för akademiker. Ett ökat ansvar för nyanlända akademiker ska följas av ökade resurser.

Bättre tillgång till stöd under studietiden

Kvalitet i högskolan handlar också om det stöd som studenterna får under studietiden. Studenter som blir sjuka, föräldrar eller arbetslösa efter examen har rätt till välfungerande sociala skyddsnät, som främjar återgången till studier och underlättar övergången till arbete. Socialförsäkringssystemet måste anpassas så att sjukdom, arbetslöshet och föräldraledighet inte får orimliga privatekonomiska konsekvenser för studenter.

Det måste också finnas tillgång till studie- och yrkesvägledare och en väl fungerande flerprofessionell studenthälsa som är specialiserade på studenters livssituation. Internationella studenter måste också få bra stöd inför och under sina studier i Sverige. En högskola av hög kvalitet är attraktiv för studenter från hela världen.

→ Saco vill att:

- fler vägar in i högskolan ska främjas och utvecklas
- nya uppdrag till högskolan ska följas av ökade resurser
- det finns ett styr- och resurstilldelningssystem som premierar kvalitet
- regeringen höjer ersättningen per student
- studenter får mer tid med lärare (undervisning, handledning, seminarier med mera)
- trygghetssystemet anpassas för studenter i social- och sjukförsäkringsfrågor
- forskningsanknytningen i utbildningarna stärks
- det blir fler fasta tjänster för lärare/forskare i högskolan
- det ska finnas ett enkelt system för att validera och komplettera utbildning för att snabbare ta tillvara invandrade akademikers kompetens.
- nyanlända akademiker får läsa kvalificerad yrkessvenska på högskolan och kombinera det med praktik
- lärosäten som idag har en väl utvecklad modell för arbetet med nyanlända akademiker får fasta resurser för att fortsätta det arbetet

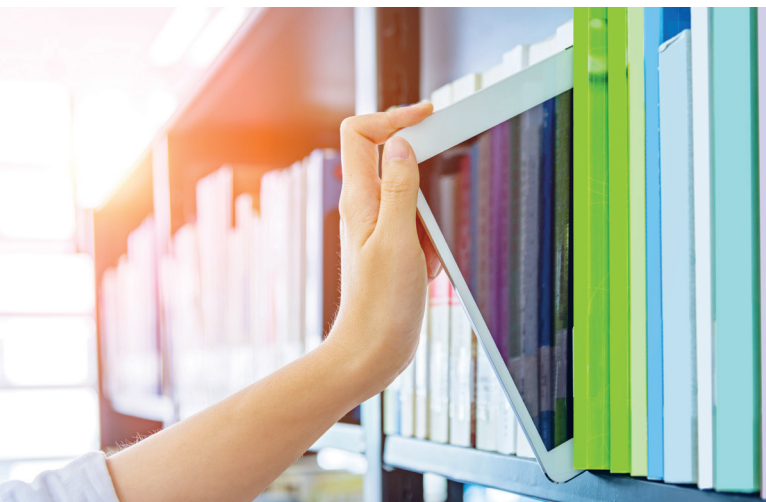
.....

² Universitets- och högskolerådet definierar reell kompetens som den samlade kompetens en person har oavsett om hon eller han har formella bevis för det eller inte. Det kan vara erfarenheter och kunskaper från till exempel arbetslivet, personalutbildning, föreningsverksamhet och föräldraskap. Det kan vara kunskaper från formellt, informellt och icke-formellt lärande.

3. Flexibelt och livslångt lärande

Teknisk utveckling är en central faktor bakom ekonomisk tillväxt och samhällets utveckling. Utvecklingen av artificiell intelligens går snabbt och framöver förväntas ny teknik göra alltmer av det arbete som idag utförs av människor. Robotar kommer på sikt bli en naturlig del av vardagen och arbetet inom många yrkesområden. Gamla arbetsuppgifter kommer att försvinna, men många nya komma till.

Digitaliseringen av arbetsmarknaden påverkar yrken på bred front, inklusive de som kräver högskoleutbildning. I vissa fall kommer tekniken att bli ett viktigt komplement och effektivisera arbetet, i andra fall kommer den helt att ta över. Effektiviseringen kan skapa ytterligare tryck på arbetsplatserna, öka stressen i jobbet och göra det svårt att kombinera ett långt arbetsliv och hållbar hälsa.

Det har vuxit fram nya anställningsformer och arbete som utförs framför dator kan numera utföras var som helst. Arbetsgivare kan lägga ut kvalificerade arbetsuppgifter på personer uppkopplade på digitala plattformar. För den enskilde kan det medföra stor variation i inkomster och sysselsättning.

Fler högskoleutbildade än tidigare kan behöva kompletterande utbildning för att utvecklas med tekniken och gå vidare från gamla jobb till nya. En del får sådana kurser genom arbetsgivaren och hos olika privata utbildningsanordnare. Andra behöver läsa någon eller några kurser i högskolan eller yrkeshögskolan.

Högskolan behöver därför på sikt öka utbudet av fristående kurser på deltid och distans eller göra det enklare att läsa kurser inom ett program eller

delar av program på fördjupningsnivå. Flexibilitet i utbudet av utbildningar på olika nivåer underlättar högskoleutbildades kompetensutveckling över yrkeslivet. Det kan även bidra till en snabbare integration av nyanlända akademiker.

Det kan också behövas en mer flexibel antagning av studenter, eftersom de som är i behov av kompetensutveckling kan behöva påbörja studier mitt i en termin. Hur det ska gå till behöver utredas.

Yrkeshögskolan bör utvecklas som ett ytterligare alternativ för högskoleutbildade som behöver byta yrkesväg under yrkeslivet eller komplettera sina kunskaper. Deras uppdrag bör breddas så att utbudet av utbildningar kan kompletteras med sådana som ställer högre antagningskrav än fullföljd gymnasieutbildning. På så vis kan yrkeshögskolan bli en väg för högskoleutbildade som behöver byta yrkesbana under arbetslivet.

Det är arbetsgivarens ansvar att lära upp personalen för nya arbetsuppgifter och positioner i verksamheten. Företag måste också investera i sin personal för att utveckla verksamheten och hävda sig på en konkurrensutsatt marknad. Därför kan ofta sysselsatta utvecklas med tekniken medan de arbetar. En bra arbetsgivare vet att personalen utvecklar verksamheten och är därför generös med studieledighet.

Studieledighetslagen som infördes 1974 ger sysselsatta rätt till tjänstledighet för såväl längre som kortare studier. Det finns därför inga formella hinder för sysselsatta att delta i utbildning. Men

utbildningsbeslut påverkas också av arbetstagarens behov och intresse, arbetsgivarens efterfrågan på kompetens och inställning till studier, samt de privatekonomiska möjligheterna att finansiera utbildningen. De privatekonomiska incitamenten kan samhället påverka.

För den privatekonomiska finansieringen finns det åtminstone två möjliga vägar, som självklart måste utredas ordentligt. Det ena är att förändra studiemedelsystemet. Det kan göras mer generöst för äldre som vill byta karriärbana senare i livet, genom exempelvis höjda bidrag och möjligheten att skriva av skulderna.

Den andra är att modernisera arbetslöshetsförsäkringen på ett sådant sätt att det efter en period i arbetslöshet blir möjligt att studera längre med ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen. Det kan också övervägas om studieintresserade personer över en viss ålder kan börja studera i ett tidigt skede av arbetslöshet om det handlar om utbildningar med stark efterfrågan på arbetsmarknaden.

→ **Saco vill att:**

- utbudet ökar av fristående kurser på deltid och distans på alla nivåer i högskolan
- yrkeshögskolans uppdrag breddas för att göra det möjligt att utforma utbildningar och kurser även för högskoleutbildade
- regeringen utreder om studiemedel till äldre och arbetslöshetsförsäkringen kan utvecklas för att bidra till privatekonomisk finansiering av kompetensutveckling
- regeringen utreder möjligheterna till mer flexibel antagning i högskolan för att underlätta högskoleutbildades kompetensutveckling över yrkeslivet

”

Fler högskoleutbildade än tidigare kan behöva kompletterande utbildning för att utvecklas med tekniken och gå vidare från gamla jobb till nya.

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 23 självständiga förbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Totalt är 700 000 akademiker medlemmar. Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

